

talajt veszít és kénytelen erőszakkal, erőszakos eszközökkel védelmezni hadálásait, 2. A népek belefáradtak a háborúba és ez egyre tudatosabbá teszi bennük, hogy csak a demokratikus összefogás erejével birkózhatnak meg sikeresen a nemzetközi reakcióval. Ahogyan a fasiszta megszállás alatt az európai népek a német imperializmus ellen, úgy most Közel- és Távólkelet népei az angolszász imperializmus ellen ragadnak fegyvert.

Jugoszlávia e birkózás közepette rendületlenül megingadhatatlanul, egyre fokozódó lendülettel halad előre a demokratikus fejlődés útján. Ennek egyik nagyszerű bizonyítéka a hat népköztársaság alkotmányának elkészítése, amelyekkel népköztársaságaink megezdtek önálló államéletüket és a demokrácia, a népiuralom szabadságjogainak hatalmas igazolása, hogy a tagállami rendszer tökéletesebben egybeforrasztotta Jugoszlávia népeit a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság szervei egységébe, tökéletesebben megteremtette a testvéri egységen alapuló egybeforrást, mint az a régi rendszerek mellett egyáltalán elképzelhető lett volna. Abban a pillanatban, amikor megszűnt régi, kizsákmányoló, hegemonista uralkodó osztály és annak jelszava: *Oszd meg és uralkodj*, amikor a népiuralomban a népek nem egymás elnyomására és kizsákmányolására, hanem egymás megsegítésére és a közös boldogulás kiépítésére törekednek, eltűntek a régi viszályok, megszűnt a mesterségesen szított gyűlölködés és helyét egy olyan összefogás foglalta el, amely biztos alapot jelent a tervegazdálkodás győzelmes véghezvitelére.

1947. február 8.

FIGYELŐ

HOGYAN TANÍTSUK AZ ÍRÁSTUDATLANOKAT

Már az első lépésnél tartsuk szem előtt, hogy az anyanyelv tanításánál úgy a tanfolyamokon, mint az iskolában első helyen a természetes szóbeli kifejezési készség fejlesztése áll, hogy a legnagyobb figyelmet a beszélt nyelvnek kell szentelni és hogy az írásbeli kifejezés a szóbeliből indul ki. Hogy a szóbeli kifejezési készség fejlesztése eredményes legyen, a tanítás minden fokozatán gyakorlatokat kell alkalmaznunk, melyek célja:

- a) a gondolatok folyamatosan-összefüggő kifejezése;
- b) az irodalmi nyelv szabatos, világos, értelmes hangsúlyozásának használata;
- c) a nyelv szépségeinek értékelése.

A tanfolyamokon az oktató természetesen nem mindjárt a hibák javításával kezdi a munkáját, amivel csak évenné a tanulók kedvét. Ellenkezőleg helyesen alkalmazott, érdeklődést keletkeztető kérdésekkel beszélgetésre hangolja a hallgatókat, hogy azok rövidebb vagy hosszabb beszédben elmondják mindennapi életükben szerzett tapasztalataikat, élményeiket. Így az oktató megismeri a hallgatók szóbeli kifejezési készségét. Nem követeli, hogy a hallgatók teljes mondatokban feleljenek, mert ez néha neveltségessé válhatna. Meséléssel, körülírással, elmagyaráztatással szoktatjuk őket az összefüggő, folyamatos beszédhez. A feleletek kijavítására fokozatosan kerül sor, eleinte az oktató minden megismerés nélkül helyesen ismétli a hibásan mondottakat, azután azokat a hibákat, amik állandóan ismétlődnek, kijavítja s később a hallgatók egymás hibáját javítják. Eleinte azok beszéljenek, akik már helyesebben fejezik ki magukat, majd ismételtessünk el verseket és me-

séltessünk újra meséket. Nagyon fontos, hogy az oktató mindig tiszta irodalmi kiejtéssel beszéljen.

Mikor a hallgatók már szabadon és folyamatosan fejezik ki magukat, áttérünk egyes gondolatok és a mondat vizsgálatára. Az oktató ne a mondat szerkesztésről beszéljen, ne kívánja, hogy a hallgatók mondatokat mondjanak, hanem a beszélgetés folyamán feleletként kapott mondatokhoz fűzőn hozzá egy újabbat s így adja példáját a mondatokból összefűzött beszédnek. Ezt a módszert használja, ha a mondatról a szavakra tér át. A szótagolásnál egy szót tagolva ejt ki s megszámloltatja a hallgatókkal hányszor vett a kiejtés közben lélekzetet s felszólítja őket, hogy ők is ejtsenek így ki szavakat. A kiejtésnél vigyázzunk, hogy a hangsúly ne változzék. Néhány gyakorlat után az oktató elmondja, hogy a szónak így kiejtett részei a szótagok s újabb példánál meggyőződik arról, hogy a hallgatók megértették-e. A hang fogalmának meghatározásánál a magánhangzókból indulunk ki (a, ó, e, ö) s aztán térünk át a hangok szótagból való kiválasztására.

3) Mielőtt a betűk ismertetésére térnénk át, írási előgyakorlatként rajzoltassunk tárgyakat (olyanokat, amelyek esetleg a betűk vonalaihoz hasonlítanak), és konkrét tartalom fűződik hozzájuk a tanítás vagy a mindennapi élet élményeivel kapcsolatban.

Eleinte a papírra ceruzával rajzolunk, utóbb tollal tintával. Külön papírlapokat használjunk és pedig olyant, amelyen nincsenek vonalak. Csak üres papírlapok hiányában használjunk vonalas füzetet.

Fontos, hogy a tanulókat megismertessük a helyes testtartás szabályaival, hogyan kell az íróeszközöket helyesen tartani, használni. Füzeteket csak akkor használjunk, ha az írási készséget már elsajátították.

4) Ha a hallgatók meg tudják különböztetni a hangokat s kezük a rajzolással kellő gyakorlatra tett szert, áttérünk a betűismertetésre. Az ábécés könyv a gyermekek és a tanfolyam hallgatói első könyve. Ez a könyv ne csak arra szolgáljon, hogy a tanuló az írás-olvasás technikáját ismerje meg, hanem legyen forrás, melyből a közösségi élet és kultúra ered.

A betűismertetésnél többféle módszert alkalmaznak. A szakemberek használhatják azt a módszert, amivel az iskolásgyermeket tanítják a betűvetésre; csak arra kell tekintettel lenniök, hogy a felnőttek lelkivilága sokban különbözik a gyermekétől, több bennük a készség és tehetség, más az érdeklődési körük.

Azok számára, akik nem rendelkeznek szaktudással, a következőkben szeretnénk útmutatást nyújtani:

5) A kezdő írás-olvasás tanításánál a tapasztalatok azt mutatják, hogy olvasással kell a munkát kezdenünk, ez kétségtelenül könnyebb az írásnál.

A magyar Ábécés könyv, melyet a tanfolyamokon, s az, amelyet az elemi iskolákban használnak, a nyomtatott betűk ismertetésével kezdődik. Mi itt általános útmutatás adunk s a tavalyi, vagyis az első ABC-ét vesszük figyelembe, miután a tanfolyamokon azt használják inkább.

Az első hang az »o«, ezt a hangzót egy kis mese, jelenet keretében ismertetjük meg a hallgatókkal. (Felhasználhatjuk az ABC-és könyv első oldalai képét s ebből indulhatunk ki.) A mese végén az eseménnyel kapcsolatban kiemeljük a hangot, tisztán kiejtjük, majd elmondatjuk a tanulókkal is, ellenőrizve a tiszta kiejtést. A mese folytatásaképpen a hang képét, vagyis a betű alakját is felrajzoljuk a táblára a hangfor-

rásként szereplő tárgy rajzából, úgyhogy az első képen a hangforrás vonalait még élethűen, később a lényegtelen vonalakat elhagyva, végül csak a betűt magát rajzoljuk le az előbbi rajzokkal egy sorba. Mikor a betű rajzát levezettük, megkérdezzük melyik hangzót is juttatja ez eszünkbe s hangoztassuk karban, majd egyenként is ellenőrizve a helyes kiejtést. Utána a táblára lerajzolt betűt egy-egy hallgatóval átrajzoltatjuk, azután külön is rajzoltatjuk a betűt, megbeszéljük az esetleges hibákat s kijavítjuk őket. Azután a levegőbe és a padra íratjuk újjukkal a betűt s végül a füzetbe is leíratjuk egyszer, amit mindenkinél átnézünk s kijavítjuk, ha szükséges.

Nagyon fontos hogy a tanulók kezdettől fogva tisztában legyenek a hang és a betű közötti különbséggel.

Amikor a hallgatók már két betűt ismernek, rögtön áttérünk a betűk összefűzésére, összeolvasására. (Az első mássalhangzó a könyvben az l betű nem nagyon alkalmas a kapcsolásra, inkább azért választották elsőnek, mert könnyen rajzolható). A két betűt egymás mellé rajzoljuk s figyelmeztetjük a hallgatókat, hogy az összeolvasással a hangokból értelmes szó képződik. Felkészítjük őket, hogy szájukat készítsék elő az első hang kiejtésére, de csak akkor *mondják ki a második hanggal együtt*, amikor hirtelen odahúzzuk a pálcát. Előbb karban olvastatjuk, vigyázunk a helyes kiejtésre s hogy mindenki a pálcával való mutatóval egydőben olvasson. Azután külön-külön is gyakoroljuk s felhívjuk figyelmüket az összeolvasott hangok értelmére. (Az első szó mindig magánhangzóval kezdődjék, itt pl. ól, csak később vegyük a »ló«-t.)

Ha az összeolvasás eleinte nagyon lassan is megy, nem szabad a türelmet elveszíteni s elsietni a dolgot. Ha az első két-három betű összeolvasásánál sietünk, később csak rengeteg idővesztéssel s fáradtsággal érhetjük el a betűk összefűzését. Ha pedig kellő türelemmel minden egyes hallgatóval külön foglalkozva, ha lassan is, de összeolvassák a betűket, akkor a folyékony értelmes olvasást minden különösebb nehézség nélkül megtanulják a hallgatók. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a harmadik betű után már nem kell külön figyelmet szentelnünk az összefűzésre, csak hosszas és igen alapos gyakorlat után érhetünk el jó eredményt. Nagyon fontos tehát, hogy ne siessünk. Az összefűzés akkor lesz szabályos, ha az összeolvasandó hangokat úgy ejtik ki, mint a természetes beszédben; (nem éneklő modorban) ha a szót nem tagolják (ne szakítsák meg lélekzetvétel miatt) s ha helyesen hangsúlyozzák nem csak a szavakat, hanem a mondatokat is. A mondatok olvastatásánál mindig ügyeljünk arra, hogy ne álljamak meg minden szó után, hanem természetes hanghordozással olvassák végig a mondatot. Az összeolvasás csak annyiban különbözik a rendes folyékony olvasástól, hogy lassúbb, mint az. Továbbá nem engedjük meg, hogy a hallgató előbb magában olvassa el, s azt sem, hogy ismétlje a hangot néhányszor, mielőtt az egészet elolvassá. Ha három-négy betűt ismernek a szöveggel kapcsolatosan áttérünk az írásjelek (pont, vessző, kérdőjel) ismertetésére. Arra ügyeljünk, hogy soha úgy ne fűzzünk össze betűket, hogy azokból ne legyen értelmes szó s könnyen érthető és érdekes a szöveg is. Ha már több mondatból álló szöveget adhatunk, rajzoljuk azt a táblára s emellett, hogy a hallgatók is lerajzolják a szöveget a füzetükbe, olvastassuk karban, de mindegyikkel külön-külön is. Utána elmeséltetjük a tartalmát, rajzokkal is szímesíthetjük, vagy alkalmas hozzáillő verssel, dallal élénkíthetjük a tanítás menetét.

A lerajzolt szöveg mellett keményebb papírból, kartonból kivágott betűket is használhatunk az összeolvasásnál. (Ezt az oktató maga is kivághatja, ha készen nem kap s a hallgatók is csinálhatnak maguknak). Jó, hogyha a betűket egy külön állványon kirakhatjuk, hogy mindenki jól láthassa. A kivágott betűk összerakása igen hasznos segítség. Öntevékenységre készíti a hallgatókat, hogy maguk is állítsanak össze szöveget s elolvastassák társaikkal.

Mindaz, amit itt elmondunk, nem jelenti azt, hogy a tanfolyamonkon a betűismertetést eleitől végig így kell végezni. Ha a hallgatók könnyebb felfogásúak, idővesztés lenne és unalmassá válna, ezért lehet két-három betűt is venni egyszerre, vagyis egy napon. Csak ha nehezebb betűk (pl. a kettős betűk: sz, zs, cs, stb.) jönnek sorra, ott vegyünk külön egy-egy betűt.

Ha van is közöttük egy-két olyan hallgató, aki nem halad a többitel, azért nem lassítjuk az iramot, mely megfelel a többségnek, hanem külön foglalkozunk a gyengébbekkel tanítási időn kívül. Ha az oktatónak nincs erre elég ideje, segítségül vehet magának olvasokat, akik útmutatása mellett külön foglalkoznak ezekkel.

Ha a hallgatók a kis nyomtatott betűket mind megismerték, áttérünk a nagy betűkre s egyidőben az írott betűkre is. Miután a nyomtatott betűk rajzolásával elég ügyességre tettek szert, minden különösebb nehézség nélkül térhetünk át az írott betűkre, különösen miután eléinte azok a betűk következnek, amelyek leginkább hasonlítanak a nyomtatott betű alakjához. A betűk összefűzésénél az írásban összefűzésre szánt betűkből álló szót felírjuk a táblára, elolvastatjuk a hallgatókkal és emlékeztetjük őket a szó jelentésére (szómagyarázat). Közöljük a hallgatókkal, hogy most megtanuljuk ennek a szónak szép, folyamatos vonalakkal való leírását úgy, hogy ne kelljen felvenni a ceruzát, vagy tollat, betűről betűre haladva megbeszéljük a betűk összefűzésének módját és a hallgatók szemeláttára összekapcsoljuk a betűket. Így is elolvastatjuk. A szót többször leírjuk a táblára s felhívjuk a hallgatókat, hogy ugyanezeket gyakorolják a szó írását. Azután a hallgatók írják a táblára a szót (ezt közös megbeszéléssel javítjuk), majd a fűzetükbe írják le, melyet egyenként átnézünk és javítjuk.

A nagybetűk használatát a nevekkel kapcsolatban vezetjük be, majd városnév, község, folyó, hegy neve kerül sorra. Amikor csak lehet, a kisbetűs alakból származtatjuk a nagybetűs alakot s összehasonlítjuk arányait. Ahol csak lehetőség nyílik, a nyomtatott nagybetűs alakból származtatjuk az írott nagybetűt.

Ha az ábécét már ismerik a hallgatók, következő feladatunk abból áll, hogy folyékonyan, érthetően olvassanak, hogy megértsék az elolvasott szöveget s hogy megszerettessük velük az olvasást. (Az ábécés könyvben kevés az olvasmány, ezért használjuk fel a Pionir ujságot, Ifjúság szavát, Hét Napot és Magyar szót is olvasásra.) Ha rövidebb olvasmányról van szó, a hallgatók olvassák el maguknak, (nem hangosan) ahogy későbbi életükben majd olvasnak. Ha mindannyian elolvasták a szöveget, az oktató felszólítására egy-két hallgató elmondja, hogy miről olvastak s a többiek hozzátesszük amit esetleg kifelejtettek. Utána egynéhányan hangosan elolvassák az olvasmányt vagy annak részeit. A többiek pedig éljenek kritikával, állapítsák meg, jól és szépen olvasott-e s hol a hiba. Ha az olvasás már elég folyékony, akkor az olvasmány főbb gondolataira irányítjuk figyelmüket s természetes hangsúlyozáshoz szoktatjuk őket. Ha nehezebb olvasmányról van szó, tartalmát